

STUDIEDAG VAN STAL TOT AKKER:

IS DE TOEKOMST VAN DE INTENSIEVE VEETEELT PLANTAARDIG ?

Op 29 november jl. organiseerden provincies Zeeland, West- en Oost-Vlaanderen samen een studiedag over intensieve akkerbouw en veeteelt. In het kader van onze campagne “Boerderijen, geen veefabrieken” trokken we erheen. We voegden ons er bij een voor ons eerder ongebruikelijk, maar interessant gezelschap van o.a. boerenorganisaties, ambtenaren van de landbouwadministraties en bedrijfsleiders van veebedrijven. Aangenaam was dan ook de verassing dat we voor dezelfde problemen naar oplossingen zoeken en dat de landbouwsector ook zelf niet onverdeeld gelukkig is met de immer voortdurende schaalvergroting en intensivering van de landbouw. We geven hier een verslag van de belangrijkste informatie en indrukken, die we verkregen op deze leerrijke studiedag.

7 miljoen varkens en meer op komst

Vlaanderen telt vandaag zo'n 7 miljoen varkens. De helft daarvan bevindt zich in Oost- en West-Vlaanderen. Daarnaast zijn er ook in het noorden van Antwerpen en Limburg aanzienlijke concentraties. Het beleid, zeker dat van de laatste jaren, laat toe dat Vlaanderen zich nog verder specialiseert in intensieve veeteelt. Een verdere groei en schaalvergroting met nog meer en grotere veestallen en bijbehorende mestverwerking, is de komende jaren dan ook te verwachten. Meer nog : deze schaalvergroting is op dit eigenste ogenblik al volop bezig.

Export naar China en andere

De Vlaamse veeteeltsector dekt vrijwel volledig de Vlaamse markt af voor vlees, en daarbovenop wordt er ook nog heel wat geëxporteerd. België is de 7^e grootste exporteur ter wereld. Zo is er o.a. export van varkensvlees naar Duitsland en export van restproducten, zoals varkenspoten, -oren en -vet naar China en Rusland. Export is belangrijk voor de handelsbalans van een land en zo zijn de vlees- en zuivelsector belangrijke sectoren voor de gangbare Belgische economie. Een regionaal

geconcentreerde intensieve veeteelt heeft in deze optiek zeker ook economische schaalvoordelen.

Groeiende veestapel, groeiende milieuproblemen

Maar een groeiende concentratie van intensieve veeteelt heeft ook belangrijke nadelen. Grotere aantallen dieren brengen namelijk ook steeds meer mest, methaan, ammoniak, verzuring,... met zich mee. Omwille van o.a. de waterkwaliteit en het klimaat legt het Europese beleid aan de landbouwsector een aantal beperkingen op qua nutriënten en emissies. Voor de landbouwers wordt het met een groeiende veestapel een steeds grotere uitdaging om aan deze regels te voldoen. Technische ingrepen, zoals geurinstallaties, mestverwerking, aanpassing van veevoeders en stallen, minder gebruik van kunstmest,... kunnen hier enigszins aan tegemoet komen, maar ook dat heeft zijn limieten. Bovendien is er kans dat Europa de derogatie (=onder bepaalde voorwaarden meer dierlijke mest toelaten) niet meer zal verlengen en de restrictieve fosfaatnorm van 170 kg per hectare uit dierlijke mest nog verder zal beperken.

weinig draagvlak bij de burger

Aan intensieve veehouderij zijn ook veel transporten van veevoeders, mest en dieren gebonden. Dit geeft bijkomende milieuproblemen. Daarbij gaan deze transporten vaak over landelijke wegen, wat zorgt voor extra hinder en nog minder draagvlak bij de burger. Zeker bij omwonenden liggen grote veestallen en mestverwerkinginstallaties nu al heel moeilijk.

Economische leefbaarheid grootschalige veebedrijven onder druk

Maar ook de economische leefbaarheid van grootschalige veebedrijven staat momenteel onder druk. Prijzen van kunstmest en veevoeders zijn de laatste jaren fel gestegen. Grote concentraties van intensieve veeteelt zijn ook kwetsbaar voor ziektes. Momenteel kijkt men met argusogen naar de ontwikkeling van de Afrikaanse varkenspest in Rusland. In een regio als Vlaanderen, waar grote dierenaantallen opeen gepakt zijn, zou een uitbraak van deze ziekte desastreus zijn.

Bij de burens : grenzen aan de groei

Terwijl Vlaanderen zich specialiseert in de grootschalige veehouderij, doen onze Zeelandse burens vooral aan intensieve akkerbouw. Door de vele akkerbouw kampt men daar met een mesttekort en ruwe mest aanvoeren uit het nabijgelegen West-Vlaanderen is door strenge regels beperkt. Mest moet er dus vooral aangevoerd worden uit het verder gelegen Nederlandse Noord-Brabant. Net als in Vlaanderen is er daar een hoge veeconcentratie en dito mestoverschot.

Om de energie en nutriënten, die de veehouderij produceert, maximaal te benutten, lijkt een regionale despecialisatie, dus een evenwichtiger mix van veeteelt en akkerbouw, de voor de hand liggende oplossing. Maar in de praktijk zien we het tegendeel : In Zeeland worden nieuwe vestigingen van veebedrijven niet meer toegelaten. In Vlaanderen ziet het er naar uit dat de beweging van schaalvergroting in de veehouderij zich in de toekomst nog zal verder zetten.

Beleidsinstrumenten, die de schaalvergroting nu nog enigszins tegenhouden, worden namelijk afgebouwd. Zo is er het melkquota, dat zal worden losgelaten tegen 2015. In Vlaanderen verwacht men daardoor een groei van tussen de 15 en 30 % aan melkvee (studie Bart Vanderstraeten).

De “ham”vraag drong zich dus ook tijdens de studiedag op : tot hoever en hoe lang nog kan de schaalvergroting van de veeteelt in de Vlaanderen blijven duren?

Provinciebesturen Oost- en West-Vlaanderen staan voor grote uitdagingen.

Bij de Provincie Oost-Vlaanderen bezint men zich sinds kort al actief over deze vraag. Men wordt daar namelijk geconfronteerd met een duidelijke toename van milieuevergunningaanvragen voor uitbreidingen of voor nieuwe bedrijven met zeer grote aantallen dieren. Men heeft hier dan over o.a. 7000, soms zelfs tot meer dan 10.000 varkens op 1 bedrijf.

Daarom heeft men daar een SWOT-analyse gemaakt om deze aanvragen te kunnen beoordelen en vooral ook om te kunnen bekijken welke voorwaarden men kan opleggen om het platteland leefbaar te houden. Landschapsbedrijfsplannen en wateraudits zijn dergelijke voorwaarden. Men wil ook extra inspanningen doen om de burger te informeren en om de impact van de komst van een grootschalig bedrijf voor de familiale landbouw te onderzoeken. Provincie Oost-Vlaanderen vindt het immers belangrijk om alle types landbouw te blijven ondersteunen en niet alleen de intensieve, grootschalige veeteelt. In Oost-Vlaanderen is het provinciebestuur er zich bewust van dat inplanting van dergelijke bedrijven een steeds belangrijker vraagstuk wordt. Men worstelt echter nog met de vraag om een maximum grootte op te leggen of een milieuzonering i.v.m. emissies in te voeren.

Ook Provincie West-Vlaanderen ziet deze uitdagingen, maar het opleggen van maximum groottes of milieuzoneringen is voor hen nog een brug te ver. Deze mogelijkheden werden althans op de studiedag niet vernoemd.

Nog meer mestverwerking, een rem op de groei van intensieve veeteelt ?

Omgevingsfactoren zouden dus een verdere intensivering van de veeteeltsector kunnen afremmen, maar dit zou ook kunnen gebeuren door de kostprijs van mestverwerking. Nu al is mestverwerking een dure zaak voor een veeteeltbedrijf. Wanneer de derogatie misschien binnenkort niet wordt verlengd of de fosfaatnorm verder wordt beperkt of beide, zal men tot 50% meer mest moeten laten verwerken. Het kan dan zijn dat de kostprijs van de verwerking dan niet meer opweegt tegen wat er kan verdiend worden door een verdere schaalvergroting. Afzet van ruwe mest binnen een straal van 50 km is voordeliger dan mestverwerking, maar het probleem is daar dat men niet kan exporteren naar Frankrijk en Wallonië.

Foto : www.landbouwleven.be

Digestaat als kunstmest

Op de studiedag werd dan ook meermaals gepleit om meer gebruik te kunnen maken van eigen ruwe mest en digestaat (= de natte fractie na bewerking van de mest). Landbouwers zijn, omdat ze maar een beperkt percentage nutriënten nl. 170 kg/ha uit dierlijke mest mogen afzetten, vaak verplicht om o.a. voor stikstof en kalium aan te vullen met dure kunstmest. De restproducten van mestverwerking blijven immers gecatalogiseerd als dierlijke mest en niet als kunstmest worden ingezet. Door mestverwerking wordt de stikstof uit de dierlijke mest nu door biologie omgezet in luchtstikstof. Voor kunstmest wordt deze stikstof via een energierovend proces weer uit de lucht werd gehaald. Dit botst op veel onbegrip bij de landbouwer. Meer onderzoek naar betaalbare nutriëntenrecuperatie uit mest en digestaat, die dan zouden mogen dienen als kunstmestvervangers zou hierbij kunnen helpen.

Veevoerders van bij ons

Een andere stijgende kostenpost voor veebedrijven zijn de veevoerders. De meeste dieren worden nu gevoederd met overzees ingevoerd sojaschroot. De Europese afhankelijkheid van soja-import is echter op lange termijn een bedreiging voor de

Europese veehouderij en voedselzekerheid, aldus Ruud Tijssens van de FEFAC (European Feed Manufacturers' Federation). Europa heeft momenteel de strengste normen op vlak van GMO (= genetisch gemanipuleerde organismen), voedselveiligheid en duurzaamheid, wat de prijzen voor de Europese veehouder opdrijft. Anderzijds wordt de wereldmarkt ondertussen verder geliberaliseerd en zijn landen als China en India hun toekomstige grondstoffenbronnen, waaronder eiwitten en fosfaten, aan het veilig stellen. In Europa moeten we dus goed nadenken hoe we de import van eiwitgewassen kunnen verminderen. Over Europese soja wordt nog weinig over gesproken, maar toch is er beweging op dit vlak. Er wordt nu al 1 miljoen ton soja geproduceerd in Europa : dit is voornamelijk Oostenrijkse Donau-soja. Dat dit meer wordt is ook belangrijk, als Europa GMO-vrij willen blijven. Brazilië, waar de meeste van onze veevoerders nu vandaan komen, zijn aan het omschakelen naar GMO-soja. Met de Brussels Soy declaration, hebben nu bedrijven zoals o.a. Colruyt, Lidl, Aveve zich nu al verbonden geen vlees te verkopen, waarvan de dieren met GMO-soja zijn gevoederd.

Van plantaardig naar dierlijk en weer omgekeerd : eiwittransitie

In een workshop in de namiddag werd er dieper ingegaan op wat men noemt de eiwittransitie : klimaatverandering en een groeiende wereldbevolking dwingen om na te denken over hoe de beschikbare eiwitten zo efficiënt mogelijk te gebruiken. De veeteelt wendt eiwitten inefficiënt aan : 100% eiwitten in de vorm van plantaardige veevoerders leveren slechts 20% vleeseiwit. Deze eiwitten zouden ook rechtstreeks als plantaardige voeding kunnen gebruikt worden. Evolueren naar een meer plantaardig voedingspatroon is een noodzaak. Europa heeft op dit ogenblik nog geen eiwitbeleid. Hier moet dringend werk van gemaakt worden. Om een beeld te geven : In 1961 werden er in Vlaanderen nog 4,7% eiwitgewassen, o.a. peulvruchten, lupine,... gekweekt. Nu kweekt men nog slechts 1,5% eiwitgewassen. 15 miljoen ha plantaardig eiwit moet daarom worden geïmporteerd, het meeste voor veevoerders. Er is dus een conversie gebeurd van plantaardig naar dierlijk eiwit.

Eiwitten kweken voor hoogwaardige vleesvervangers

Hogent en Ugent voeren onderzoek naar interessante eiwitteelten bij ons. Bijvoorbeeld lupine en peulvruchten. Deze vlinderbloemigen hebben als bijkomend voordeel dat ze geen meststof nodig hebben. Een andere piste is om eiwitten, die in granen zitten door aangepaste teelten te verhogen. De rendementen per ha moeten nog hoger om economisch interessant te zijn. Maar het

is nu al duidelijk dat de veeteelt hier nooit volledig onafhankelijk van geïmporteerde veevoerders zal kunnen zijn. Wat echter wel kan, is dat er wordt ingezet op het implementeren van meer plantaardige voedselpatronen en de teelt van regionale eiwitten aangewend wordt voor hoogwaardige vleesvervangers, dus voor menselijke consumptie. En dit brengt voor de boer ook meer op dan veevoerders. Tot onze verbazing stonden de aanwezige veehouders daar wel positief tegenover. Zolang men maar een eerlijke prijs en waardering voor hun product en werk krijgt, staan ze voor veel open. VLIZ-middelen voor diegenen, die de omschakeling willen maken, zouden een belangrijke steun kunnen zijn voor het vorm geven aan een dergelijke eiwittransitie.

Melk zonder koe

De Nederlander Jan De Wilt werkt via het Innovatienetwerk aan systeeminnovaties voor de veeteelt en bracht een aantal ideeën aan die de problemen, waar de sector nu mee kampt, zouden kunnen vooruit helpen. Het energieverbruik van het dier is nu een belangrijke reden waarom men in de intensieve veeteelt liever niet meer ruimte aan een varken willen geven. Bovendien geeft het dier bij meer beweging ook meer emissies af, wat nog meer extra kosten geeft. Warmte en CO₂ recupereren in een glastuinbouwbedrijf naast de varkensstal zou dus een mogelijkheid zijn. Energie kan ook geproduceerd worden door vergisting, maar financieel is dit verlieslatend zonder ondersteuning door bv. groene stroomcertificaten. Algen of eendekroos kweken met de nutriënten uit de varkensstal en deze dan inzetten voor o.a. veevoeder kan bijdragen aan het maken van gesloten kringlopen. In Apeldoorn is er al zo'n voorbeeldbedrijf. Een andere mogelijkheid is om de koe meer waarde te doen halen uit gras, door enkel de droge stof te geven. Men zou ook melk kunnen maken rechtstreeks uit gras, dus zonder de tussenkomst van koeien. Hij had het ook nog over akkervarkens, een concept dat men aan het uittesten is in Nederland. De varkens mogen daar van augustus tot november buiten scharrelen om de oogstresten van de akkers op te eten.

ABS en Boerderijen, geen Veefabrieken, 2 handen op 1 buik?

Marktafzet en eventuele omschakeling van intensieve veeteeltbedrijven naar een andere bedrijfsvoering met meer toegevoegde waarde was het thema van een andere workshop. Daar gaf Hendrik Vandamme, voorzitter van het ABS (Algemeen Boerensyndicaat) een presentatie, die heel goed aansloot op de visie van boerderijen, geen veefabrieken. Er werd een vergelijking gemaakt tussen de korte keten & dus kleinschaligere veeteelt en de intensieve veeteelt. Kort samengevat : in de korte keten is de toegevoegde waarde van zowel het product als het werk groter dan in de intensieve branche. Unieke producten geven de boer een beter inkomen en hij krijgt er ook meer waardering voor. Het inkomen van de boer wordt bepaald door de winstmargeverdeling, deze komt in de intensieve veeteelt vooral bij de retailers terecht. Bovendien is er voor de korte keten draagvlak bij de burger, terwijl dat voor de intensieve veeteelt hoe langer hoe minder het geval is. Ook de verdere liberalisering van de markt baart zorgen. De vraag werd ook daar gesteld of verder investeren in massaproductie wel een goeie keuze is.

Van kwantiteit naar kwaliteit is de toekomst!

Inagro gaf aanvullend nog een aantal mogelijkheden en voorbeelden voor alternatieve bedrijfsvoering. Rasdifferentiatie en alternatieve voeders zijn bijvoorbeeld een mogelijkheid. Bijvoorbeeld Duroc d'olives is een roodharige varkenssoort, die gevoed wordt met granen en olijven en een speciale smaak heeft en vetarmer is. Met de groeiende aandacht voor dierenwelzijn, is er voor scharrelvarkens bijvoorbeeld zeker ook een markt. In Limburg verzamelt de website www.hartenboer.be duurzaam geproduceerde hoeveproducten. In West-Vlaanderen is er nu ook sinds kort de website www.100procentwestvlaams.be. Daarop vind je al enkele West-Vlaamse hoeveslagerijen, zoals t' Lindebos en 't Legergoed. Bij deze kleinschalige veeteeltbedrijven lopen de dieren zoveel mogelijk buiten en eten ze ook voer, gekweekt op de eigen boerderij. In feite zijn er in onze varkenprovincie nog maar verbazingwekkend weinig van dergelijke bedrijfjes. Een gat in de markt, te prefereren boven een nog verdere groei en intensivering van de veeteelt. In combinatie met het telen van plantaardige eiwitten voor hoogwaardige vleesvervangers is dit ons inziens, naast de voordelen voor klimaat, milieu, landschap, natuur en dierenwelzijn, ook een mooie kans voor de Vlaamse landbouwer voor een herwaardering van zijn beroep en product.

Tekst : Katty De Wilde